ГЕРМЕНЕВТИКА, РЕЦЕПЦІЯ, ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

УДК 82.091:[8182„653:94(477)”]

„ЧУЖЕ” ЖИТТЯ ЯК ІНТЕРТЕКСТ: АНТИЧНІ БІОГРАФІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Оксана Василівна Гальчук
roksana_work@mail.ru
Доктор філологічних наук, доцент
Кафедра світової літератури
Київський університет імені Бориса Грінченка
Вул. Воровського, 18/2, 04053, м. Київ, Україна

Анотація. Проаналізовано основні тенденції інтерпретації античних біографій в українській ліриці 1920–1930-х років. Досліджено роль художніх тлумачень чужого життя в силовому полі зрілого модернізму, виявлено їх типологічні ознаки. Розкрито домінантні для поезії того періоду техніки та прийоми інтеграції античних біографій у текст української культури. Виявлено, що найчастіше інтерпретувалися реально-історичні та літературно-міфічні персонажі античності героїчного та естетикологічного типу, рідше – екзистенційного. Переважає відтворення окремих фрагментів відомих біографій. Наголошено на зв’язку принципів художнього тлумачення античних біографій з ідейно-естетичними засадами творчості та світоглядною позицією окремого митця чи течії (напряму): тип „культуртрегер” превалює в поезії неокласиків, „мандрівний воїн-поет” і маргінал – у неоромантиків, розчарований трагічний „герой” – у символістів.

Ключові слова: античність, інтертекст, трансформація, Павло Тичина, Євген Маланюк, київські неокласики.

Відома властивість античних текстів функціонувати в означеному М. Бахтіним „великому історичному” часі з іще більшою амплітудою внутрішньої динаміки, ніж у „малому історичному”, де під історичним „життям” розуміється „безперервний процес їх соціально-ідеологічної переакцентуації” [1, с. 365], стала основою рецепції греко-римських образів і мотивів в українській поезії 1920–1930-х років. У цей час поряд із характерним для модерного мистецтва запозиченням і трансформацією традиційних фабул і сюжетів зріс інтерес до

© *Гальчук О., 2014*

окремих персонажів (як реальних, так і літературно-міфічних) та фактів їхнього життя.

Мета цієї статті – проаналізувати загальні тенденції художньої інтерпретації античної біографії в українській поезії 1920–1930-х років та виявити специфіку авторських тлумачень інтертексту такого типу, зв'язку з контекстом літератури, доби, дійсності. Коли антична інтертекстуальність чільних представників лірики доби зрілого модернізму вже не раз ставала предметом наукового висвітлення, то така її складова, як рецепція греко-римських біографій, спеціально ще не розглядалася. Проте таке дослідження видається цікавим і перспективним з огляду на можливість проартикулювати низку питань, окремі з яких є основними положеннями нашої студії. А саме: діалог українських поетів з античною біографією сприймаємо і художнім прийомом, і „текстом", і особливістю стилю, і естетичною категорією; античні біографії в українській інтерпретації є підтвердженням нової художньої концепції опису людського життя, яка формувалася в модернізмі; у зверненні до античних біографій вбачаємо втілення ідеї усечасності, трансепохальності, а „оживлення" давніх постатей через художню інтерпретацію їхнього життя – це і потрактування „безсмертя" як певного духовно-морального феномену.

Особливості реципіювання античних біографій у ліриці 1920–1930-х років пов'язані насамперед із природою модерного мислення, де, по-перше, центральним об'єктом переосмислення стає сама особистість, по-друге, відбувається переоцінка дихотомії „людина/суспільство", що, своєю чергою, зумовлює вибір і поетичну трансформацію біографічного матеріалу. Зокрема, уникнення точних історичних дат, нехтування правилами рубрикації, усунення інтимізуюче-приватних рефлексій тощо. Варіанти тлумачень античних біографій пов'язуємо з різними моделями художньої трансформації греко-римського тексту в українській літературі доби зрілого модернізму, унаочненням яких є творчість київських неокласиків і Євгена Маланюка (варіанти неокласичної моделі), Павла Тичини і Дмитра Загула (символістська модель), Олекси Влизька (неоромантична).

Попри зв'язок принципів інтерпретації з ідейно-естетичними засадами творчості та світоглядною позицією окремого митця і художньої течії (напряму), співвідношення індивідуально-авторського та загальнолітературного у принципах зображення тієї чи тієї постаті, можемо говорити і про загальні тенденції, де сферою запозичення біографії як інтертексту є антична історія та література

(і ширше – культура), за джерелами – давньогрецька й римська, за характером запозичень – алюзії, ремінісценції тощо.

З-поміж першої групи реально-історичних персонажів античної історії увагу українських поетів привертають афіняни-політики *Клеон* і *Діодот* (однойменний вірш П. Тичини), *Трасібул* („Oi triakonta" М. Зерова), *Перикл* (однойменний вірш Є. Маланюка), цар Македонії *Олександр* („Post scriptum", „Елегія", „Нині" Є. Маланюка); дійові особи римської історії – *Юлій Цезар, Антоній, Клеопатра, Марк Аврелій* (диптих „Антоній і Клеопатра", „Цезар і Клеопатра" Юрія Клена, „В майбутнє", „Антистофи (Анні Ахматовій – Ганні Горенко)", „Прага", „Доля" Є. Маланюка), *Муцій Сцевола* („Під чужим небом" Є. Маланюка), *Спартак* (однойменний вірш П. Филиповича).

Проаналізувавши названі твори, доходимо висновку, що найактивніше апелює до тексту історії Є. Маланюк, репрезентуючи один із варіантів неокласичної моделі інтерпретації античної біографії, специфіка якого – в неоромантичній домінанті, коли особливу зацікавленість митця викликають постаті, пов'язані з трагічно-переломними епізодами історії, від рішень яких залежали як доля народу в певний „момент", так і в далекій перспективі, або ж ті, хто ввійшов в аннали історії, вразивши сучасників екстраординарним вчинком. У такий спосіб селекціонуючи історичний матеріал, Є. Маланюк вибудовує власну історіософську концепцію, де факти біографії античних персонажів мають прислужитись увиразненню ідеї активної громадянської позиції, спроможності нації до відродження і державотворення, вмінню „вчитуватись" в уроки історії. Для лірики Є. Маланюка характерні як окремі звернення до історичних імен, так і багаторазові, наприклад до постаті *Олександра Македонського*, що при цьому не виключає різних, іноді полярних інтерпретацій. Так, у вірші „Нині" він постає в ролі негативного образу-символу загарбника, а в творах „Елегія" і „Post scriptum" – як персоніфікація сучасника, який мусить зруйнувати свій Персеполіс – новітні імперії та покласти край світовій брехні так рішуче, як колись цар Македонії розрубав Гордіїв вузол.

Сприймаючи історію серією людських діянь, вчинків, тобто вольових актів дійових осіб, які передбачають свідомий вибір, рішення як передумову дії, Є. Маланюк у своєму зверненні до античних біографій вбачав те ж завдання, що і М. Зеров, який у передмові до перекладної частини „Камени" запитував: „Хіба минуле не зв'язане тисячею ниток з теперішнім і сучасним?" [3,

с. 822]. Тобто, з одного боку, античні сюжети асоціювалися із соціальними, політичними й духовними реаліями часу, а відтак набували злободенного звучання й створювали підстави для дистанційно-узагальненого трактування теми сучасності на її відповідність загальнолюдському змістові, з іншого боку, інтерес до окремого людського життя наснажував антропоцентризм митців, що прагнули протиставити безликому героєві „маси" конкретно-індивідуального персонажа.

Інтерпретуючи чуже життя, Є. Маланюк віддає перевагу не розгорнутим життєписам, а окремим і загальновідомим фактам буття великих, формуючи в такий спосіб алюзійний простір своєї поезії і найчастіше пропонуючи відомі імена в ролі образів-символів у, так би мовити, нових декораціях – у творах сучасної тематики. Деталізовані екскурси в минуле є для Є. Маланюка радше винятком. І навіть тоді автор „осучаснює" його, проставляючи проблематичні акценти. Як, скажімо, у вірші „Перикл". Час написання (а це лютий 1939 року, переддень Другої світової війни) продиктував авторові ситуацію з життя лідера афінської демократії – не момент тріумфу, а передчуття державної й особистої катастрофи напередодні Пелопоннеської війни. Конфлікт гармонійного на перший погляд зовнішнього життя (а історичний контекст увиразнений іменами *Геродота, Фідія, Гіппократа, Сократа, Еврипіда* як гордості Атен часу Периклового „золотого віку" та ім'ям його дружини *Аспазії*)) і дисгармонійного внутрішнього життя, сповненого сумнівами, посилює апокаліптичний настрій ліричного героя, суголосний авторовому відчуттю тонкої межі, що відділяє світ від катастрофи. Про поразку Афін у Пелопоннеській війні й відхід Перикла Є. Маланюк говорить як про знане читачеві майбутнє. Від того улюблена авторова антиномія „ще" („*Ще сяє іонійська синь…*") і „вже" („*Й не відчував розмріяний Перикл, / Що десь дорійська вже встає Обида, / Що вже Атен кінчиться довгий день…*" [4, с. 319]) набуває драматичного сенсу.

Юрій Клен, який синтезував у своїй творчості обидві – і неокласичну, і неоромантичну – домінанти, також відшуковує в біографіях античних персонажів моменти зіткнення протилежних первнів, але це вже конфлікт емоційного і раціонального, почуттів і обов'язку, як у сонетному диптиху „Антоній і Клеопатра" та „Цезар і Клеопатра". Історична тематика поступається місцем історії пристрасті, на вівтар якої кладуть і життя, і владу. Факти з життя історичних постатей стають матеріалом для втілення таких моделей взаємин, як „кохання-жертва" і „кохання-двобій", з актуальною для

неокласичного тексту естетичною та для неоромантичного – суспільно-ідеологічною проблематикою.

По-сучасному звучить і поетичний виклад відомого „мітіленського питання" П. Тичиною у вірші „Клеон і Діодот". У його інтерпретації обговорення народними зборами питання смертної кари перетворюється на зіткнення двох особистостей, двох протилежних етичних позицій (Клеон – „*всім відомий нахаба, / він же стояв на минулій громаді за смертную кару*" [5, с. 196], Діодот – „*син Євкратів, що був і раніш проти кари*" [5, с. 197]). Власне, тому П. Тичину цікавлять не так факти біографії двох протагоністів, як можливість символічного узагальнення двох поглядів на проблему співіснування імперії і демократії.

Низка реально-історичних персонажів у творах українських поетів представлена не лише політичними діячами, а й постатями культури: *Гомер, Ксенофонт, Аристей Прокезійський* („Над морем" і „Геліополіс" Д. Загула), *Гесіод* (однойменний вірш О. Влизька), *Овідій* („Овідій" і „Безсмертя" М. Зерова, „Констанца" М. Драй-Хмари), *Горацій* („В майбутнє" Є. Маланюка), *Вергілій* (однойменний сонет М. Зерова, „На селі" Д. Загула), *Аристарх* („Аристарх" М. Зерова), *Катулл* (цикл „Лесбія" Юрія Клена), *Петроній* („Юрієві Дараганові" Є. Маланюка), *Діоген* („Думи мої, думи…" Є. Маланюка), *Архімед* („Істотне" Є. Маланюка), *Геродот* („На Ельбі" Є. Маланюка). Погляд на історію людства як на історію звершень у царині духу особливо близький київським неокласикам. Тож антропоцентризм неокласицистичної естетики, зорієнтованої на зразки греко-римського письменства, зумовив парадигму ліричних героїв, чиї життєписи стають джерелом численних алюзій на літературне та навкололітературне життя доби, аж до узагальнень „буття митця".

Інтерпретуючи біографії представників античної культури, українські поети 1920–1930-х років виконували кілька завдань: по-перше, осмислюючи життя особистостей, чия творчість і сформувала уявлення про класичну літературу, задекларовували свої естетичні симпатії, у тому числі й ставлення до традиції в широкому сенсі. У час настійливих спроб її перегляду, а то й заперечення, це сприймалось і як „заповнення" інформаційного вакууму, і як відхід від плакатної естетики та альтернатива ліричному героєві сучасника-пролетарія. Так на основі античних біографій постає тип „культуртрегера", який неокласики конструюватимуть і на біографічному матеріалі інших епох (цикл „Постаті" М. Рильського і „Культуртрегери" М. Зерова). По-друге,

текст „чужого” життя прочитується як текст власного, а відтак антична біографія стає маскою автора (наприклад, Горацій у вірші Є. Маланюка „В майбутнє” – це насамперед поет, що, як і він, пройшов громадянську війну). По-третє, посилена увага до життя поетів доби Октавіана Августа продиктована потребою зіставлення двох – визнано-офіційної та опозиційної – моделей буття митця в тоталітарній державі. Нерідко це ставало підґрунтям профетичних мотивів, як, скажімо, у розробці теми Овідія в неокласичному тексті. Хоча саме тут, як нам здається, українські поети (свідомо чи несвідомо) виходили за межі прозирання власного майбутнього чи майбутнього всієї генерації. Це радше сприймається як можливість, реципіюючи біографію, вийти на своєрідне тлумачення „безсмертя”, суголосне з його кантівською дефініцією, де безсмертя, Бог і свобода утворюють єдине ціле. Життя оцінюється не за тривалістю, а за суттю, і, співвідносячись із безсмертям, вдвічі утверджує життя, постає вищим запереченням смерті (характерно, що й вірш М. Зерова, присвячений Овідію, має назву „Безсмертя”). Тож „оживлення” через інтерпретацію біографії постатей античності – це і потрактування „безсмертя” як певного духовно-морального феномену.

Загалом, принципи художньої рецепції біографій персонажів історії та культури Давньої Греції і Риму укорінюються в традиції антропоцентризму власне античної літератури, з одного боку, та нову художню концепцію опису людського життя в модернізмі, з іншого боку: заперечення реалістичної орієнтації на типового героя, з її соціальною мотивацією і типологізацією характеру відкривало простір для залучення персонажів, чиї долі давно перетворились на символічне узагальнення людського (і вужче – мистецького) буття. Водночас спостерігається відмова від карикатурного, виконаного в сатиричному ключі зображення героїв-антагоністів. При цьому переважає запозичення не конкретної біографії, а культурно обробленого її варіанта, що, проте, не виключає глибокого занурення в духовний світ зображуваної особи.

Усвідомлення київськими неокласиками того, що художній простір літературної біографії формується на перетині історіографічної, мемуарної, белетристичної традицій, визначає активне використання ними прийому коментування. Це і розгорнуті поетичні версії біографії, насамперед творчої (наприклад, сонет М. Зерова „Вергілій”), і коментарі, якими супроводжували перекладні твори (як у збірці „Камена” М. Зерова), що, крім викладу фактів біографії античного митця, містили характеристики

історичної доби, літературної ситуації, авторського стилю та ін. Особливістю неокласичної рецепції античної біографії є те, що об'єкт реальної історії перетворюється на об'єкт авторської рефлексії, в якій домінантна роль належить естетичному імперативу – свідомому прагненню відтворити біографію реальної особистості як певний життєвий і естетичний „текст".

Другій групі античних життєписів в українській поезії 1920–1930-х років джерелом слугує греко-римська міфологія і література. Інтерпретуються епізоди з життя персонажів гомерівських поем, зокрема *Одіссея, Телемаха, Менелая, Єлени* (цикл „Одіссея" М. Зерова, „Шляхами Одіссея" Юрія Клена, „Вона ішла по місту в час облоги…" М. Рильського), *Ахілла* (дистих „Чей ти не знаєш…" М. Зерова), *Навсікаї і Пенелопи* („Рокривши Гомера" П. Тичини, „Навсікая" М. Зерова, „Присвятні строфи" і „Ностальгія", „Так довго був двуликий і двоякий…" Є. Маланюка), а також *Адоніса і Афродіти* (однойменний твір М. Рильського), *Едіпа* („Знов той ж Сфінкс…" М. Рильського), *Тесея* і *Аріадни* („Тесей" М. Зерова, „Години поезії" Є. Маланюка), *Прометея* (драма-феєрія „Прометей", вірші „Прометей", „Ходить Фауст" і „Слався!" П. Тичини, „Рейд" О. Влизька, „З античних барельєфів" П. Филиповича), *Хірона* (однойменний сонет М. Зерова, „В освяченім гаю" М. Рильського), *Орфея*, („Не злато, ливан і смирну" П. Филиповича, „П. Г. Тичині" М. Зерова), *Дедала* та *Ікара* („Дедал безсмертний, втілення пориву" М. Рильського, „З літака" Є. Маланюка), *Діани* (однойменний вірш М. Рильського), *Немезіди, Ніки, Кассандри* („Символ", „Батьківщина", „З літопису", „Акафіст", „Осіння весна" Є. Маланюка).

Звернення до „біографій" античних літературно-міфологічних персонажів сприймається, по-перше, за один із виявів міфологічного методу, схарактеризованого свого часу Т. С. Еліотом як спосіб „взяти під контроль, порядок, надати форму і значення неозорій панорамі порожнечі й анархії, якою є сучасна історія" [6, с. 228]. Це і спосіб осмислення сучасного як ланки між минулим і майбутнім та вихід на ідею усечасності, трансепохальності. По-друге, у зверненні до біографії літературного чи міфічного персонажа (а це, за невеликим винятком, майже завжди лише знакове – на рівні образу-символу чи метафори – прописування найхарактернішого епізоду як основи традиційного сприйняття) моделювався образ людини взагалі або образ сучасника. Тож зазвичай результатом осмислення чужого життя стає створення образу-емблеми або концепту авторського історіософського міфу.

Якщо галерею античних міфічних біографій сприйняти за мапу інтелектуальної подорожі (а подорожня література, за визначенням В. Будного і М. Ільницького, відображає „етноцентричне просторове світовідчуття” [2, с. 362], то їх інтерпретація українськими письменниками може сприйматись як пошук моделей національних характерів у різного типу інонаціональному матеріалі.

На відміну від сприйняття біографій реально-історичних осіб, де практично мінімізувались вимисел і домисел, реалізуючи установку на не-спотворення конкретно-історичного фактажу, біографії літературно-міфічних персонажів стають об’єктами осучаснення, націоналізації, до- і переписування, дегероїзації і навіть дегуманізації внаслідок сатирико-травестійного прочитання. У такий спосіб виявляється широкий спектр модерністських трансформацій міфологічного матеріалу, і твори українських поетів перетворюються на міфоцентричні (О. Козлов) тексти. Показова в цьому плані біографія Прометея, „переписана” в трагічному ключі символістом П. Тичиною.

У випадку з Тичининим Прометеєм (драма-феєрія „Прометей”, вірші „Прометей”, „Ходить Фауст…”, „Слався!”) маємо справу з розгорнутим варіантом продовження біографії літературно-міфічного персонажа. Автор проводить його шляхом сучасника, який від неприйняття політичного устрою держави й соціальної організації суспільства, заснованого на ідентичності та „несвободі”, ідеї бунту й боротьби з системою уніфікації приходить до конформізму, а потім і до фанатичного служіння тоталітарній ідеології („…*життя творити нове – хоч й по трупах*” [5, с. 321]). Відбуваються дегероїзація й дегуманізація образу Прометея, характерні для метажанру антиутопії, де біографія героя, який зіштовхнувся з трагічним дисонансом між високими гуманістичними ідеалами й заполітизованою та прагматичною реальністю, стає історією втрати ілюзій сучасниками П. Тичини та ним самим. Перетворення, яких зазнає Прометей, увиразнюються авторовим „втручанням” у його біографію: з’являється образ німфи Етео, яка спалює себе, щоб дати вогонь для знищення кайданів, а опонентом нового Прометея на шляху деградації стає Фауст.

Важливим у цьому плані видається такий аспект питання, як перетворення разом із канонічною біографією античного концепту „героїчне”. Звернення П. Тичини до образно-сюжетного арсеналу античної героїки забезпечувало „понятійний апарат” теоретико-естетичного й художнього осмислення певних ідеальних особистісних зразків, які моделюють основні типи героїв

символістськи зорієнтованих текстів. Перший тип – „нова", „майбутня" особистість, яка перетворює дійсність. Другий – „екзистенційний" тип, який передбачає локалізованість особистості в „синхронній" авторові просторово-часовій, інтелектуальній, духовній системі координат.

У процесі взаємодії символістської і античної героїчної картини світу формуються зони їх притягання і відштовхування, особливо з огляду на значимі для обох канонів категорії „подвиг", „фатум", „воля", „трагічне". І античність, і символізм трактують *подвиг* як засіб героїчного самоперетворення, *фатум* – як універсалію Всесвіту, що чинить перепони космізуючій діяльності героя. При цьому символістський героїзм набагато тісніше, ніж античний, пов'язаний з індивідуалістичним самоутвердженням, характеризується посиленням трагічного звучання, підкресленими протиріччями, психологічною глибиною, екзистенційною невлаштованістю героя. *Воля* героя сприймається не тільки як внутрішня свобода, але і як беззаконня. Під *подвигом* може розумітися вибудовування героїчного етосу як творчо-ігрового. Антиутопію П. Тичини про Прометея і розглядаємо як приклад художньої трансформації античного концепту „героїчний".

Перетворення античного персонажа дають змогу авторові порушити такі актуальні для літератури XX ст. проблеми, як влада і народ, влада і лідер, екзистенційна сутність людини, вибір життєвої позиції тощо. Разом із дегуманізацією міфічного героя відбувається переакцентування античного мотиву божественного фатуму на фатум тоталітарної держави. А елементи ігрової стратегії відбивають ще одну характерну ознаку новітньої літератури, коли традиційна гра-іронія чи гра в образи змінюється на гру як світовідчуття, як вихід із реальності, що пригнічує, загрожує нівеляцією особистості та творчою смертю.

У порівнянні з класицистичною й романтичною поетикою, символістський образ, побудований на античному героїчному архетипі, рідше виступає як алегорія, емблема, екземпліфікація. У ньому ослаблено міметичне завдання, тому частіше його використовували метафорично-символічно і в ролі неоміфологічної моделі смислової організації тексту. Символістський образ, орієнтований на античний героїчний тип, полігенетичний у традиційному міжкультурному та у внутрішньокультурному вимірі. Автор-символіст настільки розхитує статус канонічності, конвенційне міфу, що органічним стає вільне асоціативне зближення міфологічних ліній, які, хоча і належать єдиній античній

семіосфері, але традиційно сприймаються як далекі, неродинні: героїка – титанічний міф, героїка – космогонія, героїка – діонісійський міф, героїка – есхатологія.

Отже, античні біографії в поезії 1920–1930-х років стають „текстом", що виконує функції інтертексту: апелятивну для означення „своєї" аудиторії зі спільними ідеологічними чи політичними позиціями, естетичними вподобаннями тощо, експресивну як самовираження автора через факти „чужого" життя, реферативну як передачу інформації і власне поетичну – як розкодування інтертекстуальних посилань, позаяк рецепція елементи життєписів персонажів греко-римської доби в українському контексті є знаком активної роботи авторів, спрямованої на ускладнення текстової структури, на стимулювання читацького сприйняття.

Серед перспективних розвідок у цьому напрямі бачаться дослідження, так би мовити, зворотного ефекту – античної біографії як базового матеріалу для побудови художньої автобіографії: коли автобіографічність виявляється в асоціативній єдності епізодів з біографії автора з життям історичного чи літературного героя, у близькості настроїв автора та його ліричного героя.

Таким чином, діалог поетів 1920–1930-х років з античною біографією розглядаємо в бахтінсько-біблерівському сенсі і як художній прийом, і як один із важливих законів акту художньої творчості та його результату – тексту, і особливістю стилю, і естетичною категорією.

1. *Бахтин М. М.* Вопросы литературы и эстетики / М. М. Бахтин. – М. : Худ. лит., 1975. – 502 с.
2. *Будний В. В.* Порівняльне літературознавство / В. В. Будний, М. М. Ільницький. – К. : Вид. дім „Києво-Могилянська академія", 2008. – 430 с.
3. *Зеров М. К.* Твори : в 2 т. Т. 1. Поезії та переклади / М. К. Зеров. – К. : Дніпро, 1990. – 843 с.
4. *Маланюк Є.* Поезії / Є. Маланюк ; [упоряд. та передм. Т. Салиги, примітки М. Старовойта]. – Львів : Фенікс Лтд, 1992. – 686 с.
5. *Тичина П. Г.* Зібрання творів : у 12 т. Т. 1. Поезії 1906–1934 / П. Г. Тичина. – К. : Наук. думка, 1983. – 735 с.
6. *Элиот Т. С.* „Улисс", порядок и миф / Т. С. Элиот // Иностранная литература. – 1988. – № 12. – С. 228–230.

„ЧУЖАЯ” ЖИЗНЬ КАК ИНТЕРТЕКСТ: АНТИЧНЫЕ БИОГРАФИИ В УКРАИНСКОЙ ИНТЕРПРЕТАЦИИ

Оксана Васильевна Гальчук
roksana_work@mail.ru
Доктор филологических наук, доцент
Кафедра зарубежной литературы
Киевский университет имени Бориса Гринченка
Ул. Воровского, 18/2, 04053, г. Киев, Украина

Аннотация. Проанализированы основные тенденции интерпретации античных биографий в украинской лирике 1920–1930-х годов. Исследована роль художественных толкований чужой жизни в силовом поле зрелого модернизма, выявлены их типологические признаки. Раскрыты доминантные для поэзии того периода техники и приемы интеграции античных биографий в текст украинской культуры. Выявлено, что зачастую интерпретировались реально-исторические и литературно-мифические персонажи античности героического и эстетикологического типа, реже – экзистенциального. Преобладает воспроизведение отдельных фрагментов известных биографий. Отмечено связь принципов художественного истолкования античных биографий с идейно-эстетическими принципами творчества и мировоззренческой позицией отдельного автора или течения (направления): тип „культуртрегер” превалирует в поэзии неоклассиков, „странствующий поэт-воин” и маргинал – неоромантиков, разочарованный трагический „герой” – у символистов.

Ключевые слова: античность, интертекст, трансформация, Павло Тычина, Евген Маланюк, киевские неоклассики.

SOMEONE ELSE'S LIFE AS INTERTEXT: ANTIQUE BIOGRAPHIES IN UKRAINIAN INTERPRETATION

Oksana Halchuk
roksana_work@mail.ru
World's Literature Department
Kyiv Borys Hrinchenko University
Vorovs'kogo str.,18/2, 04053, Kyiv, Ukraine

Abstract. The article analyses the main interpretation tendencies of the antique biographies in Ukrainian lyrics of 1920–1930s. The role of artistic connotations of someone else’s life in a force field of mature modernism has been studied, the typological characteristics of thede connotations have been discovered, those common for the symbolistic (Pavlo Tychyna) and neoclassic interpretation models of the antique text in partiqular (Eugen Malaniuk and “Kyiv” neoclassics). The dominant techniques and methods of integration of the antique biographies into the text have been revealed. They are citations, allusions, reminiscences, transformation of manes into images-symbols, adding to and transformation of traditional biography plots and so on. It was uncovered that historically real and

literary-mythical antique characters of heroical andaesthetical types are the most often interpreted ones, with existential types to the lesser degree. The connection of principles of artistic interpretation of antique biographies with idea-aesthetical principles of creativity and worldview of a given author or tendency is emphasized. Thus, appealing to the life facts of antique figures, Eugen Malaniuk creates his own historiosophical concept. In poetry by neoclassics the biography fragments figures of the antique culture are replicated, thus the type "culturetrigger" prevails. The disappointed tragical "hero" prevail in symbolists' works. Moreover, in Tychyna's works "biography" of the myth figure transformation as well as rethinking of the antique concept of "heroic". In general antique biographies play appeal, expressive, abstract and poetic functions that are inherent to intertext.

Key words: antiquity, intertext, transformation, Pavlo Tychyna, Eugen Malaniuk, Kyiv neoclassics.

References

1. Bakhtin M. M. *Voprosy literatury i estetiki* [Questions of literature and aesthetics]. Moscow, 1975, 502 p. (in Russian).
2. Budny V. V., Ilnitsky M. M. *Porivnyalne literaturoznavstvo* [Comparative Literature Studies]. Kyiv, 2008, 430 p. (in Ukrainian).
3. Zerov M. K. *Tvory* [Collection of works]. Kyiv, 1990, vol. 1, 843 p. (in Ukrainian).
4. Malanyuk Ie. *Poyezii* [Poetry]. Lviv, 1992, 686 p. (in Ukrainian).
5. Tychyna P. G. *Zibrannya tvoriv* [Collection of works]. Kyiv, 1983, vol. 1, 735 p. (in Ukrainian).
6. Eliot T. S. "Uliss", poriadok i mif ["Ulysses", order and myth]. *Inostrannaia literatura*, 1988, no. 12, pp. 228–230. (in Russian).

Suggested citation

Halchuk O. "Chuzhe" zhyttia iak intertekst: antychni biohrafiï v ukraïns′kii interpretatsiï [Someone Else's Life as Intertext: Antique Biographies in Ukrainian Interpretation]. *Pytannia literaturoznavstva*, 2014, no. 89, pp. 266–277. (in Ukrainian).

Стаття прийнята до друку 24.11.2014 р.